

СЕКЦІЯ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 342.951

ВЗАЄМОДІЯ ВІЙСЬКОВИХ ПРОКУРАТУР З ІНШИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Євдокіменко С.А., здобувач
кафедри загальноправових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківський національний університет внутрішніх справ

Проаналізовано нормативно-правову базу, яка визначає ключові засади взаємодії військової прокуратури з органами державної влади в правоохоронній сфері. Акцентовано увагу на вирішальному значенні координаційної діяльності військової прокуратури у зв'язку з тим, що вона підвищує ефективність реалізації функцій як військової прокуратури, так і інших суб'єктів, на яких здійснюється координаційний вплив. Сформульовано принципи взаємодії військової прокуратури із судами. Виокремлено ключові фактори, що визначають особливості відносин між органами військової прокуратури та органами державної влади в Україні.

Ключові слова: військова прокуратура, органи державної влади, правоохоронна сфера, взаємодія, координація.

Проанализирована нормативно-правовая база, которая определяет ключевые моменты взаимодействия военной прокуратуры с органами государственной власти в правоохранительной сфере. Акцентируется внимание на решающем значении координационной деятельности военной прокуратуры в связи с тем, что она повышает эффективность реализации функций как военной прокуратуры, так и других субъектов, на которых осуществляется координационное влияние. Сформулированы принципы взаимодействия военной прокуратуры с судами. Выделены ключевые факторы, определяющие особенности отношений между органами военной прокуратуры и органами государственной власти в Украине.

Ключевые слова: военная прокуратура, органы государственной власти, правоохранительная сфера, взаимодействие, координация.

Yevdokimenko S.A. INTERACTION MILITARY PROSECUTORS ON THE OTHER PUBLIC AUTHORITIES UKRAINE

It analyzed the legal framework which defines the key points of interaction between the military prosecutor with the state authorities in the field of law enforcement. The attention to the decisive importance of the military prosecutor's office coordinating activities in connection with the fact that it increases the efficiency of the implementation of functions such as military prosecutors and other entities to which the coordinating influence. The principles of interaction of the military prosecutor's office with the courts. It highlights the key factors that determine the characteristics of the relationship between the military prosecution authorities and the state authorities in Ukraine.

Key words: military prosecutor's office, public authorities, law enforcement sphere, cooperation, coordination.

У системі органів державної влади, до завдань яких належить захист національних державних інтересів, важливу роль відіграє військова прокуратура. Вона є невід'ємним елементом цієї системи, оскільки діяльність військової прокуратури безпосередньо пов'язується із забезпеченням національної безпеки України. Особливе місце військової прокуратури у вирішенні загальнодержавного завдання щодо захисту національних державних інтересів обумовлюється її правовим статусом, суспільно-політичною значущістю діяльності та її державно-правовим призначенням як основної ланки правоохоронної системи держави. Зауважимо, що ефективність реалізації військовою прокуратурою покладених на неї функцій щодо виявлення, запобігання й нейтралізації загроз національній безпеці безпосередньо залежить від рівня взаємодії цього органу з іншими органами державної влади в Україні, за результатами якої повинні бути створені необхідні умови для належного захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства й держави у воєнній сфері.

У юридичній літературі дослідженню цього питання приділяється недостатня увага, незважаючи на його очевидне науково-практичне значення. Загальнотеоретичним аспектам організації порядку взаємодії органів прокуратури в цілому присвятили свої праці такі вчені, як Д.Г. Заброда, І.В. Європіна, В.Г. Клочков, О.В. Кошман, Г.В. Попов, П.В. Шумський, С.О. Марченкова, О.С. Іщук, М.Ю. Івчук, В.В. Сухонос та інші. Проте в роботах зазначених науковців відсутній єдиний уніфікований підхід до визначення сутності взаємодії органів військової прокуратури з органами державної влади в Україні та виокремлення пріоритетних напрямів такої взаємодії, не з'ясовано питання специфіки діяльності військової прокуратури в цій сфері. Отже, з метою підвищення ефективності виконання органами військової прокуратури покладених на них завдань і з огляду на основні положення розпочатих військових та адміністративних реформ і реформи системи правоохоронних органів особливої актуальності й значущості набуває з'ясування специфіки взаємовідносин органів військової прокуратури та органів державної влади.

Варто звернути увагу на те, що на законодавчому рівні механізм взаємодії органів військової прокуратури з іншими органами державної влади не визначається. Зокрема, у Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII не визначено навіть загальні засади здійснення взаємодії органів прокуратури з іншими органами державної влади в Україні. У ст. 25 цього нормативно-правового акту лише закріплено, що порядок взаємодії органів прокуратури із суб'єктами протидії злочинності визначається положенням, що затверджується спільним наказом Генерального прокурора України та керівників інших правоохоронних органів і підлягає реєстрації в Міністерстві юстиції України [1]. Необхідно підкреслити, що на законодавчому рівні мова йде про можливість налагодження взаємодії прокуратури винятково з іншими правоохоронними органами, процедура якої має прописуватись в окремому документі. Однак на сьогодні відсутній такий нормативно-правовий акт, яким визначався б порядок взаємодії з іншими суб'єктами протидії злочинності.

Зауважимо, що в Законі України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII закріплюється право Генерального прокурора України, керівників регіональних та місцевих прокуратур, їх перших заступників і заступників відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за дотриманням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, координувати діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності. Тобто в цьому разі мова йде не про повноваження щодо налагодження взаємодії, а лише про координаційні повноваження працівників органів прокуратури. Відповідно до законодавства координаційні повноваження прокурори здійснюють шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності [1].

Що стосується нормативно-правових актів Генеральної прокуратури України, то в них також мова йде переважно не про взаємодію, а про здійснення прокуратурою координаційних заходів у сфері протидії злочинності. Зокрема, у Наказі Генеральної прокуратури України «Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції» від 16 січня 2013 р. № 1/1гн координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності й корупції вважається одним із головних пріоритетів у роботі прокурорів усіх рівнів [2]. Необхідно зазначити, що в цьому наказі, незважаючи на його назву, крім здійснення координаційної діяльності, мова йде також про необхідність забезпечення взаємодії з відповідними спеціалізованими прокуратурами (вказується на доцільність налагодження внутрішньої взаємодії, тобто взаємодії всередині самої системи органів прокуратури).

З огляду на те, що в законодавстві застосовуються два терміни для характеристики двох окремих напрямів зовнішньої діяльності прокуратури («взаємодія» та «координація»), вважаємо, що під час аналізу змісту взаємодії військової прокуратури з органами державної влади в Україні необхідно зупинитись на з'ясуванні понять взаємодії й координації.

У цілому під терміном «взаємодія» розуміється погоджена дія між ким-небудь, чим-не-

будь [3, с. 241]. Відповідно до «Тлумачного російсько-українського словника психологічних термінів» взаємодія також визнається універсальною формою руху й розвитку, зумовлює існування та структурну організацію будь-якої матеріальної системи [4, с. 157].

У контексті дослідження специфіки діяльності прокуратури, на думку Ю.Є. Винокурова, взаємодія з іншими органами влади й місцевого самоврядування, органами контролю є важливим аспектом організаційної діяльності прокуратури. Під взаємодією в цьому випадку розуміється діяльність різних органів, які мають спільні цілі та завдання [5, с. 85]. Більш розширене поняття надає В.В. Сухонос, який під взаємодією розуміє організаційно-правові багатосторонні відносини між прокуратурою й іншими правоохоронними органами, змістом яких є вироблення, узгодження та реалізація спільних заходів у межах компетенції їх учасників, спрямованих на боротьбу зі злочинністю й іншими правопорушеннями з метою зміцнення законності в державі [6, с. 24].

Інші автори (зокрема, В.Г. Клочков) наголошують, що сутність взаємодії прокуратури з іншими органами означає, що кожен з учасників у межах поставлених перед ним завдань і наявних у нього повноважень втілює в життя певні заходи щодо виявлення, усунення й попередження злочинів. До того ж ці заходи координуються учасниками взаємодії, погоджуються між собою за часом і місцем їх проведення [7, с. 84].

На думку І.В. Європіної, специфікою взаємодії органів прокуратури з іншими правоохоронними органами у сфері протидії злочинності є здійснення зазначеної діяльності переважно на місцевому рівні, оскільки саме на ньому зосереджено ліву частку правоохоронної роботи, використовуються можливості прокуратури, органів виконавчої влади для взаємного інформування щодо стану законності й злочинності, а також участі в розробці та виконанні цільових регіональних програм протидії злочинності й участі в засіданнях колегіальних і робочих органів, у міжвідомчих заходах із координації дій проти злочинності й окремих її проявів [8, с. 35].

Під час з'ясування особливостей діяльності військової прокуратури, зокрема з огляду на певні наглядові повноваження, надані цим органам, досить часто поряд із терміном «взаємодія» використовується термін «координація». У цілому координація трактується як «погодження, зведення до відповідності, встановлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями» [3]. Як зазначає Є.Б. Кубко, координацію варто розглядати як спільну діяльність органів прокуратури, суду, Міністерства внутрішніх справ України та органів юстиції в боротьбі зі злочинами й іншими правопорушеннями [9, с. 345]. На переконання І.В. Європіної та В.В. Сухоноса, координація – це спільна розробка, обговорення й виконання взаємопогоджених заходів [10, с. 30–35; 11, с. 7–13].

На нашу думку, основне значення координаційної діяльності військової прокуратури полягає в тому, що вона підвищує ефективність реалізації функцій як військової прокуратури, так і інших суб'єктів, на яких здійснюється координаційний вплив. Особливо це стосується нагляду за дотриманням законів органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство та нагляд за дотриманням законів під час виконання судових

рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

Підкреслимо, що для проведення скоординованих заходів щодо зміцнення правопорядку не варто застосовувати наглядові повноваження, а між учасниками скоординованої взаємодії не виникають прокурорсько-наглядові правовідносини. У свою чергу відмова від координації спричинила б нераціональне збільшення обсягу чисто наглядової діяльності.

Звернемо увагу на думку Т.В. Корнякової, яка зазначає: «На відміну від координаційної діяльності, у якій прокурор виступає як лідируючий її учасник, який безпосередньо її організує, прокурор як учасник взаємодії з контролюючими органами не наділяється певними особливими організаційними повноваженнями. У цьому разі координація стосується лише питань боротьби зі злочинністю, тоді як взаємодія охоплює всі аспекти забезпечення законності та зміцнення правопорядку. Також відмінність пов'язується із суб'єктним складом учасників координації та взаємодії» [12, с. 15]. У цілому підтримуючи таку думку, все-таки варто зазначити, що специфіка суб'єктивного складу відносин, у які вступає прокуратура з приводу реалізації своїх функцій у військовій сфері, відразу виділяє спеціального суб'єкта – військовослужбовця.

Що стосується форм взаємодії, то залежно від цілей її здійснення В.Г. Клочков класифікує взаємодію прокуратури з органами державної влади на періодичну, разову та постійну. До організаційних форм і напрямів цієї діяльності належать такі: проведення міжвідомчих нарад, обмін інформацією; узгодження планів проведення спільних перевірок; аналіз та узагальнення результатів таких перевірок; розробка спільних вказівок, видання інформаційних листів, методичних посібників та інших документів [13, с. 23].

Деякі науковці, зокрема Є.М. Блажівський, М.К. Якимчук, І.М. Козьяков, І.В. Європіна, вважають, що необхідно виділяти такі форми взаємодії, як спільне визначення пріоритетів у сфері протидії злочинності та забезпечення відповідності закону правових актів, що видаються органами влади в інтересах широкої громади [14, с. 180].

Під час дослідження функціональної моделі взаємодії військової прокуратури з іншими органами державної влади особливий інтерес становить організація взаємодії з вищими органами державної влади. Це зумовлено тим, що саме вищі органи державної влади України в разі розбіжностей у їхніх поглядах із керівництвом органів військової прокуратури щодо вирішення конкретних справ можуть здійснювати суттєвий вплив на процес прийняття рішень працівниками військової прокуратури в межах реалізації покладених на них службових обов'язків.

Таким чином, для більш детального й виваженого дослідження взаємодії військової прокуратури з іншими органами державної влади необхідно розглянути функціональну модель такої взаємодії з кожною з гілок влади.

Одним із вищих органів державної влади, з якими органи прокуратури уповноважені налагоджувати взаємодію, є Верховна Рада України. У Конституції України закріплюється механізм контролю за діяльністю Генеральної прокурату-

ри України, а отже, і діяльністю військової прокуратури. Відповідно до ст. ст. 85 і 122 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України, а також висловлення недовіри Генеральному прокурору України, що має наслідком його відставку з посади [15].

До напрямів взаємодії військової прокуратури з Верховною Радою України належить особисте звітування Генерального прокурора України не менше одного разу на рік перед Верховною Радою України. У ході пленарного засідання Верховної Ради України Генеральний прокурор України інформує народних депутатів про діяльність органів прокуратури шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних. На місцевому рівні також передбачено цю форму взаємодії. Так, керівники регіональних і місцевих прокуратур на відкритому пленарному засіданні відповідної ради, на яке запрошуються представники засобів масової інформації, не менше двох разів на рік інформують населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці про результати діяльності на цій території шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних (ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII) [1].

З метою більш повного врегулювання основних форм і методів взаємодії органів прокуратури України з Верховною Радою України видано спеціальний Наказ Генеральної прокуратури України «Про затвердження Положення про організацію співпраці Генеральної прокуратури України з Верховною Радою України». Відповідно до зазначеного нормативно-правового акта співробітництво Генеральної прокуратури України з Верховною Радою України має забезпечувати належний рівень взаємодії цих державних органів із метою вдосконалення діяльності щодо участі прокуратури в законодавчому процесі та поглиблення й виведення на якісно новий рівень зв'язків із Верховною Радою України, її органами та народними депутатами України [16].

Співпраця Генеральної прокуратури України з Верховною Радою України здійснюється в таких напрямках: взаємодія з питань законодавчої діяльності парламенту; співробітництво у сфері реалізації контрольних повноважень парламенту; сприяння у вирішенні питань, пов'язаних із внесенням народними депутатами України депутатських запитів і звернень [16]. Працівники органів прокуратури, на яких покладається обов'язок щодо підтримання належного рівня співпраці з Верховною Радою України, у межах наданих їм повноважень повинні систематично відстежувати внесення суб'єктами права законодавчої ініціативи проектів законів і постанов Верховної Ради України з питань, що належать до компетенції органів прокуратури. За дорученням керівництва Генеральної прокуратури України та за домовленістю з керівництвом Верховної Ради України, її апарату й комітетів вони мають брати участь у засіданнях комітетів, діяльності робочих груп з опрацювання законопроектів тощо.

К.Ф. Скворцов стверджує: «Взаємовідносини прокуратури й виконавчої влади будуються в двох напрямках: відносини нагляду та відносини взаємодії» [17, с. 25]. Можливість такої

взаємодії (з радами народних депутатів, іншими державними органами) передбачалася ч. 5 ст. 4 Закону СРСР «Про прокуратуру СРСР» 1979 р. На жаль, таку можливість не відтворено в чинному Законі України «Про прокуратуру», як і в законах про прокуратуру інших держав пострадянського простору. Проте для демократичного суспільства цілком прийнятні ділові контакти між представниками різних державних структур не лише в межах процедур, передбачених у законодавстві, а й в інших формах, проте з однією умовою: вони не повинні використовуватись у супереч завданням цих органів і службовим обов'язкам їх посадових осіб. Статтею 32 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» передбачено, що під час здійснення своїх повноважень вони взаємодіють з іншими органами державної влади в межах Конституції й законів України [18]. Навряд чи прокуратуру, у тому числі військову, можна вилучити з їх числа.

Важливою формою взаємодії є участь прокурорів областей, районних та прирівняних до них прокурорів, їх заступників і помічників у засіданнях колегіальних органів структур державної виконавчої влади й місцевого самоврядування.

Так, відповідно до ч. 3 ст. 6 Закону України «Про прокуратуру» керівники регіональних і місцевих прокуратур на відкритому пленарному засіданні відповідної ради, на яке запрошуються представники засобів масової інформації, не менше двох разів на рік інформують населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці про результати діяльності на цій території шляхом надання узагальнених статистичних та аналітичних даних.

У контексті розгляду координаційних повноважень органів прокуратури варто звернути увагу на Наказ Генеральної прокуратури України «Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції» від 16 січня 2013 р. № 1/1гн. Відповідно до цього документа прокурори всіх рівнів повинні вважати основною формою координації діяльності правоохоронних органів проведення координаційної наради їх керівників під особистим головуванням [2]. Згідно із зазначеним наказом до основних критеріїв, за якими має надаватись оцінка ефективності координаційної діяльності прокурорів, варто віднести реальний вплив на покращення стану протидії злочинності й корупції, підвищення ефективності їх профілактики, захист прав і свобод громадян та інтересів держави від злочинних посягань, у тому числі щодо відшкодування завданих їм збитків, рівень довіри громадськості до органів прокуратури й правоохоронних органів [2].

Що ж стосується місцевих рад, то найпоширеніший характер має участь прокурорів у пленарних засіданнях рад, зокрема й з інформаціями про стан законності; у засіданнях постійних комісій рад; у засіданнях виконкомів рад міст обласного значення, оскільки обласні та районні ради не мають виконавчих органів, а в окремих випадках – у засіданнях виконкомів сільських, селищних і міських рад (у містах районного підпорядкування). Беручи участь у цих засіданнях, прокурор може висловити міркування щодо заходів, які планують вжити органи місцевого самоврядування для зміцнення правопорядку, запобігати винесенню незаконних рішень. У свою чергу представники місцевих органів виконавчої влади й місцевого самоврядування можуть запрошуватись на засідання колегій прокуратур обласного рівня.

На загальнодержавному рівні взаємодія з органами виконавчої влади, як відзначив К.Ф. Скворцов, може здійснюватись у різних формах: участі в урядових програмах (за погодженням), наприклад, щодо боротьби зі злочинністю; ініціативах із видання постанов уряду, які стосуються конституційних та інших прав громадян; експертизі таких документів, підготовлених в апараті уряду [17, с. 26].

Предметом підвищеного інтересу теоретиків і практиків завжди була проблема відносин прокуратури зі спеціалізованими органами державного контролю, які входять, як уже відзначалось, до виконавчої гілки влади. Ці питання знайшли відображення в наукових працях О.Д. Берензона та В.Г. Мелкумова, О.Д. Берензона та Ю.Д. Гудковича, В.В. Долежана та І.Є. Марочкина, Л.М. Давиденка та В.В. Ястребова та інших учених. Останнім часом ці питання в юридичній періодиці України висвітлювали М.Д. Руденко, М.І. Мичко, О.С. Красноокий, М.В. Косюта та інші автори.

Проблема відносин між військовими прокуратурами й судами завжди була предметом гострих дискусій учених-юристів, військових прокурорів і суддів. Вона ще більше погналилась в умовах судово-правової реформи, що пов'язується насамперед зі зміною поглядів на правову природу органів прокуратури, у тому числі на військову прокуратуру, її місце в системі органів прокуратури та специфіку виконуваних нею завдань. Питання взаємовідносин прокуратури, особливо військової, і суду в сучасних умовах на теоретичному рівні є недостатньо дослідженими. Цих питань торкались у своїх працях М.І. Мичко, М.В. Косюта, В.Г. Малюга та інші науковці, однак ґрунтовного аналізу принципів і видів зазначених взаємовідносин у розвідках згаданих авторів не міститься.

У юридичній літературі існує позиція, відповідно до якої з метою забезпечення абсолютної незалежності прокуратури пропонується наблизити статус прокурора до суддівського статусу або взагалі включити прокуратуру до судової гілки влади. З огляду на те, що метою нашого дослідження не є обґрунтування позиції щодо доцільності вклучення чи невклучення прокуратури до судової гілки влади, вважаємо за доцільне лише наголосити, що принцип незалежності прокуратури, а також коло гарантій його дотримання обов'язково мають чітко закріплюватись у Конституції України, як і гарантії незалежності суддів. Зауважимо, що сьогодні на законодавчому рівні не враховано особливості повноважень військових прокуратур, за якими, крім загальних функцій прокуратур, закріплюється специфічна сфера відносин, що враховує проведення оперативно-слідчих дій у воєнізованих формуваннях із метою забезпечення законності та правопорядку. З огляду на умови сьогодення, коли Україна перебуває в стані невизначеності та збройних конфліктів, військова прокуратура піддається пильній увазі з боку населення, яке слідкує не лише за тим, щоб унеможливити свавілля серед закордонних агресорів, а й не допустити свавілля серед мобілізованого та призовного населення нашої держави.

Підкреслимо, що в наукових роботах В.В. Сухоноса визначено універсальні принципи взаємовідносин, що виникають між судом і прокуратурою. Вважаємо за доцільне розкрити особли-

вості взаємодії органів військової прокуратури із судами з огляду на такі принципи:

1) принцип законності, зміст якого полягає в тому, що взаємовідносини суду й органів військової прокуратури мають будуватись винятково з урахуванням норм чинного законодавства та правил професійної етики, а діяльність цих органів повинна проходити в межах наданих їм законом повноважень;

2) принцип самостійності й незалежності в діяльності як органів військової прокуратури, так і суду, що означає відсутність відносин підлеглості між вказаними суб'єктами, недопущення адміністративного втручання в справи один одного, самостійність у прийнятті рішень і виконанні своїх функцій. М.В. Косюта переконає: «Немає вагомих підстав для твердження про абсолютну самостійність судів у відносинах із прокуратурою та навпаки, оскільки будь-який взаємозв'язок неминує зумовлює взаємозалежність» [19, с. 81–82]. Із цим висновком погодитись не можна. І військова прокуратура, і суди являють собою автономні системи, цілком не залежні одна від одної, що є гарантією їх неупередженості, об'єктивності й справедливості під час вирішення покладених на них завдань, у тому числі в кримінальному судочинстві. Органи військової прокуратури не здійснюють нагляд за законністю дій і рішень органів судової влади, хоча й наділяються окремими повноваженнями контрольного характеру (такими як ініціювання перегляду справ, розглянутих без участі прокурорів), що постає з представницьких функцій прокурора та ролі прокуратури в механізмі стримування й противаг;

3) принцип взаємної поваги в їх відносинах. Так, працівники суду та прокуратури будь-якого рівня, у тому числі органів військової прокуратури, мають поважати незалежність свого партнера в справі утвердження законності й правопорядку, неухильно дотримуватись етичних норм поведінки в процесі своєї діяльності, сприяти формуванню в громадян почуття поваги до органів прокуратури та суду [20];

4) принцип системності та субординації в організації діяльності кожного із зазначених органів, який полягає в тому, що як суди, так і органи військової прокуратури мають чітку систему органів, визначених законом, кожна з яких організаційно підпорядковується вищому органу (Верховному Суду України чи Генеральній прокуратурі України в особі їх керівників), а на законодавчому рівні (зокрема, профільними процесуальними кодексами, наказами Генерального прокурора України) суворо регламентуються вид та обсяг взаємовідносин на відповідних рівнях;

5) принцип взаємодії та взаємного сприяння, що полягає в тому, що органи військової прокуратури й суди спільно вирішують питання узагальнення судової та прокурорсько-слідчої практики, проведення наукових конференцій і семінарів, обміну досвідом та інформацією, організації засідань суду, явки свідків, забезпечення захисту учасників процесу, життя, здоров'я, майна суддів і військових прокурорів, їх близьких родичів у випадках, визначених законом;

6) принцип взаємного стримування та противаг [20].

Проведений аналіз цих принципів дає підстави зробити висновок, що визначені принципи беззаперечно можуть застосовуватись у контексті діяльності органів військової про-

куратури як складової централізованої системи прокуратур.

Таким чином, особливості взаємовідносин органів військової прокуратури та органів державної влади в Україні обумовлюються декількома факторами.

По-перше, з огляду на те, що військова прокуратура за своєю природою є частиною централізованої системи прокуратур України, виникають об'єктивні передумови для налагодження різноманітних контактів органів військової прокуратури з державними органами всіх гілок влади та їх посадовими особами.

По-друге, існують істотні відмінності в механізмі взаємодії органів військової прокуратури з іншими органами залежно від гілки влади, з якою вони вступають у взаємодію.

По-третє, у відносинах між органами військової прокуратури та органами державної влади з огляду на завдання військової прокуратури найбільшого значення набувають питання наглядової й правоохоронної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18/page>.
2. Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції : Наказ Генеральної прокуратури України від 16 січня 2013 р. № 1/Ігн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=176241.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
4. Тлумачний російсько-український словник психологічних термінів / уклад. : В.Й. Бродовська, В.О. Грушевський, І.П. Патрик. – К. : Професіонал, 2007. – 512 с.
5. Прокурорський надзор : [учебник] / под общ. ред. Ю.Е. Винокурова. – 9-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт, 2011. – 490 с.
6. Сухонос В.В. Взаємодія прокуратури з правоохоронними органами в умовах розбудови Україною правової, незалежної, демократичної держави / В.В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківської справи НБУ. – 2008. – № 1(1). – С. 19–23.
7. Клочков В.Г. Проблеми взаємодії Генеральної прокуратури України з вищими органами державної влади щодо нагляду за додержанням прав і свобод людини та інтересів держави / В.Г. Клочков // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 3. – С. 82–89.
8. Європіна І.В. Взаємодія прокурора з органами державної влади та інститутами громадянського суспільства у сфері протидії злочинності / І.В. Європіна, С.С. Табалюк // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2014. – № 2. – С. 33–43. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/2-2014/europina.pdf>.
9. Кубко Є.Б. Координація / Є.Б. Кубко // Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка. – К. : «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998–2004. – Т. 3 : К – М. – 2001. – С. 345–346.
10. Європіна І.В. Координаційна діяльність прокуратури / І.В. Європіна // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – № 8. – С. 30–35.
11. Сухонос В.В. Виникнення і розвиток інституту прокуратури / В.В. Сухонос // Право України. – 2001. – № 8. – С. 103–107.
12. Корнякова Т.В. Актуальні проблеми координаційної діяльності прокуратури / Т.В. Корнякова // Право України. – 2004. – № 9. – С. 13–16.
13. Марченкова С.О. Адміністративно-правовий статус прокуратури України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С.О. Марченкова. – К., 2012. – 204 с.

14. Блажівський Є.М. Основи організації роботи та управління в органах прокуратури України : [підручник] / Є.М. Блажівський, М.К. Якимчук, І.М. Козьяков, І.В. Європіна. – К. : Алерта, 2013. – 486 с.

15. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

16. Про затвердження Положення про організацію співпраці Генеральної прокуратури України з Верховною Радою України : Наказ Генеральної прокуратури України від 24 січня 2006 р. № 1/4гн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=151862.

17. Бойков А.Д. Проблемы развития правового статуса Российской прокуратуры (в условиях переходного периода) / А.Д. Бойков, К.Ф. Скворцов, В.П. Рябцев. – М. : НИИ при Генеральной прокуратуре Российской Федерации, 1998. – 94 с.

18. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – Ст. 190.

19. Косюта М.В. Прокурорська система України в умовах демократичного суспільства / М.В. Косюта. – О. : Юридична література, 2002. – 375 с.

20. Сухонос В.В. Поняття, принципи та види взаємовідносин прокуратури з органами правосуддя / В.В. Сухонос, О.Є. Звірко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://dspace.uabs.edu.ua/.../1/Zvirko_2008_VP.pdf.

УДК 342.9

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Єдаменко І.В., здобувач

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

У статті досліджено історичний розвиток суддівського самоврядування в Україні. Автором проаналізовано нормативно-правові акти, які були прийняті на відповідному етапі реформування суддівського самоврядування в Україні. Також у статті виділено основні етапи розвитку суддівського самоврядування у державі.

Ключові слова: суд, суддя, суддівське самоврядування, розвиток.

В статье исследовано историческое развитие судейского самоуправления в Украине. Автором проанализированы нормативно-правовые акты, которые были приняты на соответствующем этапе реформирования судейского самоуправления в Украине. Также в статье выделены основные этапы развития судейского самоуправления в государстве.

Ключевые слова: суд, судья, судейское самоуправление, развитие.

Edamenko I.V. THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE.

In the article the historical development of self-government in Ukraine. The author analyzes the regulations that were adopted at the appropriate stage of the reform of self-government in Ukraine. Also the article highlights the main stages in the development of self-government in the state.

Key words: court, judge, judicial self-development.

Актуальність теми. Суддівське самоврядування на сьогодні відіграє досить важливу роль для нормального функціонування суду, оскільки вважається однією з гарантій діяльності та незалежності судової гілки влади. За його сприяння вирішуються питання внутрішньої діяльності судів в Україні. Проте суддівське самоврядування з таким правовим статусом і повноваженнями, як сьогодні, існувало не завжди, його становлення та розвиток у незалежній Україні пройшов досить тернистий і складний шлях, і цей процес триває й зараз.

Стан наукового дослідження. Проблемні питання, пов'язані зі становленням і розвитком інституту суддівського самоврядування, відображено у працях таких вітчизняних та російських вчених, як О. Абросімова, О. Білова, В. Бойко, М. Бородін, В. Бринцев, Ю. Грошевий, В. Долежан, С. Ківалов, В. Кривенко, О. Куцафін, Д. Луспєник, В. Маляренко, І. Марочкін, О. Михайленко, Г. Омеляненко, А. Селіванов, Н. Сібільова, М. Сірий, В. Сердюк, С. Штогун та ін. Проте на сьогодні у зв'язку з поступовим реформуванням судової гілки влади, удосконаленням системи правосуддя в Україні подальшого розвитку набуває дослідження проблемних питань, пов'язаних з діяльністю судових органів, організацією їх роботи, матеріально-технічним, кадровим і фінансовим забезпеченням.

Виклад основного матеріалу. Ефективне вирішення цих і багатьох інших питань можливо

здійснити тільки у комплексному дослідженні історичного розвитку та становлення суддівського самоврядування, що в основному здійснюється завдяки дослідженню нормативно-правової бази, яка регулювала суддівське самоврядування. Зазначимо, що на початку становлення нової незалежної держави України в термінологічному обігу не було такого поняття, як суддівське самоврядування, а тому його становлення відбувалося з розвитком суспільства та впровадженням реформ у судовій владі держави. Надалі активний розвиток суддівського самоврядування був обумовлений появою нових суспільних відносин і активною участю громадськості в державному та суспільному житті країни.

Виділення основних етапів становлення та розвитку суддівського самоврядування, на нашу думку, варто розпочинати з такої події, як проголошення України як незалежної, демократичної, соціальної та правової держави. А тому перший етап суддівського самоврядування в Україні варто прив'язати до проголошення Декларації про Державний суверенітет України та проведенням I з'їзду суддів України в 1991 р., що охоплює період з 1991 по 1994 р. (до прийняття спеціалізованого Закону України «Про органи суддівського самоврядування в Україні» [1]). Так, В. Косарєв зазначає, що судова система тоді діяла в рамках застарілого процесуального законодавства, в умовах адміністративного стилю управління судами і не відповідала